

Henry Nielsen og Dorte Fogh,
På sporet af banevogteren.
 Et ikonisk maleri fra 1884.
 Aarhus Universitetsforlag, 2016.
 ISBN 978 87 7124 933 0, 150 sider,
 illustreret. Kr. 199,95.

Bogens to forfattere er lektor emeritus i teknologihistorie Henry Nielsen og forhenværende lektor i billedkunst og dansk Dorte Fogh, og denne bog er ikke deres første analyse af L.A. Rings ikoniske maleri fra 1884. Første tiltag var i bogen *Frygt og fascination. Danske og udenlandske jernbanemalerier fra 1840 til i dag* (2011), hvori 'Banevogteren' var et af de danske eksempler. Anden gang var i Danmarks Jernbanemuseums årskrift *Jernbanehistorie 2014*, hvor forfatterne imødegik dels en bog skrevet i 2007 af kunsthistoriker ved Randers Kunstmuseum, Finn Terman Frederiksen, og dels en artikel i museets årskrift *Tog i tiden 2008* med undertegnede som medforfatter.

I bogen *På sporet af banevogteren* gennemgås billedets historie fra i sin samtid at være overset eller nedvurderet til i dag, da det af mange kunstsribenter regnes for at være et af Rings vigtigste billeder. Det undersøges, præcis hvornår billedet er malet og under hvilke omstændigheder, og – ikke mindst – hvem der stod model til figuren i maleriet, altså banevogteren, der står uden for sit sortmalede skur og ser hen mod toget, der nærmer sig den overkørsel, han har ansvaret for. Maleren Laurits Andersen (1854-1933) voksede op i landsbyen Ring, som han tog navn efter. Ring ligger på strækningen mellem Næstved og Vordingborg, og da Sydbanen i 1870 gennemskar landsbyen, resulterede det i tre overskæringer, der nødvendiggjorde en banevog-

ter. Diskussionen har her drejet sig om, hvorvidt maleren fandt motivet til sit billede i landsbyen Ring. Nummeret '40' på træbygningen på maleriet er det konkrete stridspunkt.

Det undersøges endvidere, hvem der har ejet maleriet i de mange år, da det var i privat eje, indtil det blev købt af det svenske nationalmuseum. Og forfatterne sætter sig for gennem en kombineret kunsthistorisk og teknologihistorisk analyse af maleriet at nå frem til en endnu dybere indsigt i Rings værk, og det lykkes – samtidig med at analysen til denne læsers fornøjelse bliver en kulturhistorisk beskrivelse af mange aspekter ved livet på landet under etableringen af jernbaner i Danmark.

Men hvad er der at hente i bogen for dette tidsskrifts læsere? – Masser, synes jeg ...! Først og fremmest kan vi alle lære af den tværvidevidenskabelige tilgang, uanset hvilket emne man vil analysere. En anmelder ved historieonline.dk, Christian Kaaber, har udtrykt det sådan: "Køreplaner og kunsthistorie kan gå i frugtbar syntese". Og langt de fleste jernbaneforfattere kan lære af bogens forbilledlige noteapparat.

Dernæst vil jeg fremhæve den vedholdende jagt på kilder. Forfatterne giver ikke op, førend de har opklaret gåden om det tal, '40', som er malet på banevogterens skur. En gåde, Nielsen og Fogh ikke fik løst i deres tidligere analyser af billedet, og som hverken Terman Frederiksen eller Poul Thestrup

og jeg fik løst. Vi måtte konkludere, at det var sandsynligt, at billedet var malet i Ring, og at det i givet fald var ved niveauoverkørsel nr. 217, jf. en planbog fra 1890, men at vi så ikke kunne forklare tallet '40'. Vi havde stirret os blinde på den fejlagtige antagelse, at banevogterens vogterhytter (eller skilderhuse, som de hed i samtiden) ved de offentlige overkørsler ville bære samme nummer som overkørslen. Det er ikke tilfældet. Vogterhytterne bar deres eget nummer og havde heller ikke samme nummer som de egentlige "banevogterhuse", altså de murede tjenesteboliger. Både vogterhusenes og vogterhytternes respektive numre var malet på husets gavl, så nummeret kunne ses fra lokomotivet.

Forfatternes bevisførelse er baseret på det basale kildemateriale om banevogteren, nemlig folketællingerne, der anfører, at Jørgen Frederiksen og hans kone samt børn boede i vogterboligen i Ring. Banevogterens personalesag i Rigsarkivet supplerer folketællingerne og giver oplysninger om, at Jørgen Frederiksen var ansat som banevogter nr. 40 på strækningen og boede i hus nr. 33. Samme oplysninger findes i en såkaldt konduiteliste fra 1885, også i Rigsarkivet, udarbejdet af De danske Statsbaner ved overtagelsen af kontrollen med Sydbanen. At ledvogterboligen og vogterhytten også i 1884, da billedet blev malet, havde numrene henholdsvis 33 og 40, bekræftes af 'Journal over Inddeling og Bevogtning 1/6 1877' i

Rigsarkivet. Tallet 40 refererer således til nummeret på den banevogter, der passede niveauoverkørslen.

Det endelige bevis på vogterhyttens nummerering, '40' – i overensstemmelse med maleriet – fremdrages i form af *'Fortegnelse over Banevogterhuse, Bane-mesterhuse, Udhuse og Hytter, der forefindes paa Statsbanernes sjællandske District den 1ste April 1886'*, som forfatterne har fået af en navngiven jernbaneforfatter. Det giver mig anledning til at gentage mit mantra: Arkivalier hører hjemme i offentligt tilgængelige samlinger – ikke i kældre eller på lofter hos private samlere, hvor de formentlig går en usikker fremtid i møde.

Gitte Lundager